

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

**Збірник
наукових
праць**

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

№2 2004

**Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)**

**фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки**

**Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
(ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВИЙ ІНСТИТУТ)

Видається з січня 1998 року

№2

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ХАРКІВ 2004

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХП), 2004. - №2. - 112 с.
(Укр., рос., англ. мов.)

У збірку вміщено статті, що висвітлюють нові технології фізичного виховання молоді і підготовки спортсменів.

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів, спортсменів, докторантів, аспірантів.

Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Харківського художньо-промислового інституту) [протокол № 7 від 28.04.2003 р.].

Збірник затверджено ВАК України і входить до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт:

«**Фізичне виховання і спорт**» - постанова ВАК України від 09.06.1999р. №1-05/7. - Бюл. ВАК України, 1999. - №4. - С. 59;

«**Педагогічні науки**» - додаток до постанови президії ВАК України від 11.04.2001р. №5-05/4. - Бюл. ВАК України, 2001. - №3. - С. 6;

«**Біологічні науки**» - постанова президії ВАК України від 11.10.2000р. №2-03/8. - Бюл. ВАК України, 2000. - №6. - С. 7.

Редакційна колегія:

1. Бізін В.П.	доктор педагогічних наук, професор;
2. Бобін В.В.	доктор медичних наук, професор;
3. Богуславський В.М.	доктор філософських наук, професор;
4. Бойченко С.Д.	доктор педагогічних наук, професор;
5. Бурова О.К.	доктор філософських наук, професор;
6. Вороніна Л.М.	доктор біологічних наук, професор;
7. Давиденко Д.М.	доктор біологічних наук, професор;
8. Дмитриєв С.В.	доктор педагогічних наук, професор;
9. Друзь В.А.	доктор біологічних наук, професор;
10. Єрмаков С.С. (гол.ред.)	доктор педагогічних наук, професор;
11. Камаєв О.І.	доктор педагогічних наук, професор;
12. Лапутін А.М.	доктор біологічних наук, професор;
13. Ложкін Г.В.	доктор психологічних наук, професор;
14. Ткачук В.Г.	доктор біологічних наук, професор.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСІТИ (НА МАТЕРІАЛІ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. Г.С. СКОВОРОДИ)

Прокопенко А.І.

Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Анотація. Досліджено проблему модернізації вищої педагогічної освіти. Проаналізовано засоби перспективного управління на рівні університету, факультету, кафедри.

Ключові слова: освіта, рівні управління, програма, перспективні напрями модернізації.

Аннотация. Прокопенко А.И. Перспективные направления модернизации высшего педагогического образования (на материале Харьковского государственного педагогического университета им. Г.С. Сковороды). Исследовано проблему модернизации высшего педагогического образования. Проанализированы средства перспективного управления на уровне университета, факультета, кафедры. **Ключевые слова:** образование, уровни управления, программа, перспективные направления модернизации.

Annotation. Prokopenko A.I. Perspective directions of modernization of higher pedagogical education (on a material of the Kharkiv state pedagogical university named by G.S. Skovoroda). It has been investigated the problem of modernization of higher pedagogical education. The means of perspective management at a level of university, faculty, department are analyzed.

Keywords: education, levels of management, program, perspective directions of modernization.

Постановка проблеми. Теоретичні засади модернізації національної системи освіти, проголошеної II Всеукраїнським з'їздом працівників галузі, є не до кінця визначеними в педагогічній теорії та практиці. Мета державної політики полягає у створенні умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина України і на цій основі – зміцненні суверенної держави як невід'ємної складової європейської та світової спільноти.

Дослідження виконано у відповідності до плану наукових робіт інституту педагогіки та психології Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пріоритетні напрями модернізації освіти, обумовлені Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, полягають в її особистісній орієнтації, постійному підвищенні якості, оновленні змісту, форм організації педагогічного процесу [1]. Завдання модернізації освіти, сформульовані в державних документах, мають стати підґрунтям планів і програм мо-

дернізації кожного навчально-виховного закладу. У виступах делегатів з'їзду працівників освіти (М.В. Багорова, І.Ф. Прокопенка) мова йшла про необхідність розробки регіональних програм, в яких окрім загальнодержавних має бути присутнім регіональне замовлення. Це дає можливість кожному освітньому закладу розробити власну програму майбутнього розвитку [2].

Формулювання мети роботи. Мета нашої роботи полягає в аналізі педагогічної системи університету, засобів перспективного управління функціонуванням системи на прикладі Заходів і Програм, створених на всіх рівнях управління для виконання завдань, поставлених II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти.

Результати дослідження. Педагогічна система університету характеризується ієрархічною структурою. На функціонування системи впливає соціальне і педагогічне управління навчанням та вихованням студентів. Суб'єктами соціального управління є ректор, проректори, декани, завідувачі кафедрами. Суб'єкти педагогічного управління, що безпосередньо здійснюють навчання, виховання, є викладачі. Соціальне й педагогічне управління мають бути взаємопов'язаними між собою, а також з громадсько-державним управлінням освітою. Ми вважаємо, що всі типи управління в педагогічній системі університету є спрямованими не тільки на вирішення завдань сьогодення, але й на майбутнє, на перспективу. Ось чому соціальне й педагогічне управління розглядається в педагогічній науці як вид інновацій.

Ректоратом Харківського державного педагогічного університету було розроблено Заходи з виконання завдань і пропозицій, сформульованих II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти. До їх складу увійшли завдання, пов'язані з вивченням матеріалів Національної доктрини і програми "Учитель", розробкою відповідних програм на факультетах і кафедрах, щорічною звітністю щодо їх виконання, розробкою планів видання навчально-методичної літератури з використанням нових педагогічних технологій, впровадженню 12-бальної системи оцінювання навчальних досягнень студентів, підвищенню рівня підготовки студентів до професійної діяльності через упровадження нових навчальних планів і програм дисциплін, ліцензування нових спеціальностей, застосування засобів діагностики для перевірки рівня готовності майбутніх учителів до здійснення професійної діяльності, упровадження нових інформаційних технологій, у тому числі – дистанційного навчання. Заходи спрямовують деканати і кафедри на реалізацію особистісно-орієнтованого навчання і виховання студентів університету, в тому числі в роботі зі студентами сиротами та інвалідами. Інші пункти Заходів передбачають

удосконалення володіння студентами і викладачами державною мовою, підвищення рівня післядипломної педагогічної освіти, застосування передового зарубіжного досвіду при підготовці навчальних матеріалів, розробку кваліфікаційних характеристик педагогічних працівників III-IV освітнього рівнів тощо.

Важливим є пункт Заходів, пов'язаний з визначенням перспективної потреби регіону в педагогічних працівниках різних спеціальностей університету, визначенням обсягів прийому студентів з подальшим забезпеченням роботою всіх випускників.

Аналіз Заходів модернізації вищої педагогічної освіти, розроблених ректоратом ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, показав, їх підґрунтя є стратегічні напрями, визначені програмою “Вчитель”, “Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті”, і вони мають перспективний характер. У відповідності до Заходів, на усіх факультетах університету було розроблено програми використання матеріалів II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. Так, на факультеті психології та соціології вивчення матеріалів з'їзду викладачами та співробітниками було здійснено через обговорення на засіданнях Ради факультету, кафедр практичної психології, політології та соціології, соціальної педагогіки. В академічних групах студенти вивчали матеріали на кураторських годинах, на лекціях викладачів з різних дисциплін. До програм навчальних дисциплін, завдань з самостійної роботи, екзаменаційних білетів було введено матеріали з'їзду.

Особливої уваги було приділено таким питанням:

1. Оволодіння студентами, викладачами і співробітниками комп'ютерною технікою: всі випускники мають отримати посвідчення користувачів персонального комп'ютера.
2. Організація педагогічного процесу на основі проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення кожного студента через індивідуальні графіки, проведення тижнів психології та соціології, залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, організацію огляду студентських наукових робіт, олімпіад тощо.
3. Педагогізація та психологізація навколишнього середовища через реалізацію зв'язків із закладами освіти м. Харкова та області.

Пріоритетними на факультеті психології та соціології є питання національного і громадянського виховання, реалізації мовної політики через використання української мови як засобу комунікації.

Державна програма “Учитель” була вивчена й обговорена на засіданнях кафедр і Ради факультету [3]. За результатами обговорення було складено план заходів з її реалізації, в основу якого покладено кон-

цепцію підготовки спеціалістів на факультеті. Згідно з п. 3. 1 програми “Учитель, протягом 2002-2005 рр. здійснюється аналіз та прогнозування державної потреби у педагогічних кадрах, у тому числі з психології, педагогіки, соціальної педагогіки за допомогою соціологічних досліджень, вивчення професійно значимих якостей педагога і психолога, професійних інтересів тощо.

Довгострокова профорієнтаційна робота на факультеті має місце через виконання програми практики студентами 4 і 5 курсів, науково-дослідницьку роботу студентів, відбір для навчання талановитої, добре підготовленої молоді.

Робота з удосконалення змісту освіти і форм навчально-методичної роботи на факультеті ведеться постійно, в основному, через завідувачів кафедр і викладачів. Вона складається із:

- оновлення робочих програм з навчальних дисциплін, розробки спецкурсів і спецсемінірів;
- впровадження концепції особистісно-орієнтованого навчання й виховання через підготовку курсових і дипломних робіт, наукові дослідження, розв’язання перспективних наукових проблем, внесення до навчального плану варіативної частини, розширення міжпредметних і міжциклових зв’язків, створення інтегрованих дисциплін.

Згідно з пунктом 3.4 програми “Учитель” на факультеті розробляються рекомендації стосовно поєднання спеціальностей “Соціологія” та “Інформатика”. Відповідно до пункту 3.5 Програми, здійснюється науково-методичне забезпечення навчального процесу через власні видання, придбання нової літератури, підвищення кваліфікації викладачів, вдосконалення матеріальної бази (читальні зали, комп’ютерний клас).

Кафедра соціальної педагогіки входить до складу факультету психології та соціології. Вона забезпечує вивчення студентами дисциплін “Соціальна педагогіка”, “Соціальна педагогіка та соціальна робота”, які є обов’язковими у підготовці майбутнього вчителя. Концепція функціонування кафедри ґрунтується на загальнофакультетській концепції, що передбачає здійснення особистісно-орієнтованої освіти, поступовий перехід від знанневої парадигми до культурологічної, участь в педагогізації навколишнього середовища.

Концепція особистісно-орієнтованої освіти здійснюється в такій педагогічній системі, де існує перспективне управління навчальною діяльністю студентів. Це означає, що цілі педагогічної системи є діагностичними, перспективними й особистісно-орієнтованими. З точки зору об’єктивного фактору, цілі мають відображати необхідність розв’язання протиріч, що існують у даний момент, а також тих, які будуть діяти в

майбутньому. Для здійснення цілепокладання в режимі співуправління (спільної продуктивної діяльності) викладачам та студентам як суб'єктам діяльності необхідно розуміти хід розвитку науки, проблеми, що постають перед дослідниками на цей час, способи їх вирішення, необхідні засоби, а також ті питання, які виникнуть у майбутньому. З точки зору особистісного фактору, цілі кожного студента мають відображати їхню зацікавленість вивченням дисципліни, наявність мотивації, перспективних планів і програм. З точки зору людського фактору, студент має можливість зробити власний вибір і прийняти відповідне рішення. Викладачам необхідно допомогти студентам реалізувати свій вибір. Для цього на кафедрі соціальної педагогіки запроваджені такі перспективні заходи:

- студенти можуть вільно вибрати тему курсової роботи із наданого списку, або ж запропонувати свою тему;
- в читальній залі кафедри зібрано певну кількість найновішої літератури з соціальної педагогіки і соціальної роботи, а співробітники можуть порадити кожному студенту необхідну літературу з проблеми, що його цікавить;
- викладачі кафедри проводять одне семінарське заняття з питань підготовки курсової роботи: розробки апарату дослідження (актуальність, ступінь вивченості теми, протиріччя, проблема, об'єкт і предмет, мета, гіпотеза, завдання, теоретико-методологічна основа, новизна роботи), а також теоретичної й експериментальної частин;
- вибір тематики проходить завчасно, перед виходом студентів на педагогічну практику в школу, де вони можуть здійснити експериментальне дослідження проблеми;
- застосування викладачами кафедри різних видів лекцій і семінарських занять (вступна, бінарна, аукціон ідей, мозковий штурм, ділова гра, конференція тощо) дозволяють кожному студенту взяти активну участь і виступити з доповіддю на цікаву для нього тему, запропонувати і захистити свою власну ідею, висловити альтернативні думки тощо.

Висновки

1. Заходи ХДПУ ім. Г.С. Сковороди спрямовані на виконання стратегічних завдань, сформульованих у матеріалах II Всеукраїнського з'їзду робітників освіти. Факультетські програми, створені на основі Заходів, є засобами перспективного управління діяльністю факультету і кафедри.
2. На факультеті психології та соціології особливої уваги приділено

оволодінню викладачами, співробітниками і студентами комп'ютерною технікою, організації педагогічного процесу на основі проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення кожного студента, педагогізації та психологізації навколишнього середовища.

3. Виконання факультетом завдань, сформульованих у програмі "Вчитель", пов'язано з проведенням довгострокової профорієнтаційної роботи, аналізом та прогнозуванням державної потреби у педагогічних кадрах, удосконаленням змісту освіти, форм навчально-методичної роботи, впровадженням концепції особистісно-орієнтованого навчання і виховання.
4. Кафедра соціальної педагогіки працює на основі концепції, що передбачає здійснення поступового переходу від знаннєвої парадигми до культурологічної, участь у педагогізації навколишнього середовища, підвищенні ефективності педагогічного процесу через досягнення особистісної орієнтації всіх компонентів педагогічної системи: цілей, змісту, методів, форм спільної діяльності викладачів і студентів.
5. Сучасний університет є складною багаторівневою системою, в якій діє соціальне і педагогічне управління. Засобами соціального управління є Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, програма "Вчитель", інші матеріали II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. Аналіз показав, що їх застосування на всіх рівнях педагогічної системи університету (ректорат, деканат, кафедри), веде до здійснення перспективного управління процесами навчання, виховання, розвитку і соціалізації студентів.

Подальше дослідження з даної проблеми будуть спрямовані на виявлення ефективності засобів перспективного управління процесом модернізації вищої педагогічної освіти.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти / Матеріали Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 7-9 жовтня 2001 року. – Київ, 2001. – С. 137-156.
2. Матеріали Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 7-9 жовтня 2001 року. – Київ, 2001. – С. 99-107.
3. Державна програма "Вчитель" / Матеріали II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 7-9 жовтня 2001 року. – Київ, 2001. – С. 175-201.

Надійшла до редакції 21.01.2004р.

ЗМІСТ

Аносов І.П. Педагогічна антропологія в системі підготовки майбутнього вчителя	3
Буданова Л.Г. Порівняльний аналіз систем підготовки та оцінювання професійних досягнень фармацевтів за кордоном	14
Гайдаш І.С., Ляпин В.П. Зв'язок стану ІІа-системи лімфоцитів з частотою виникнення застудних захворювань у борців	18
Дорошенко Е.Ю. Засоби фізичного виховання та оздоровлення наприкінці ХІХ – початку ХХ століття (за М. Платеном “Новый способ льчення”)	26
Єдинак Г.А. Використання малих гетерогенних вибірок у дослідженнях з фізичної реабілітації	32
Окса М.М. Психолого-педагогічні особливості вивчення циклу загальнопедагогічних дисциплін на рубежі 20-х-30-х років	39
Прокопенко А.І. Перспективні напрями модернізації вищої педагогічної освіти (на матеріалі Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди)	49
Дідик Тетяна. Взаємозв'язок результату в змагальних вправах з показниками фізичного розвитку, фізичної підготовленості, психомоторними показниками спортсменів паверліфтерів	55
Матвєєв Сергій, Борисова Ольга. Організаційно-методичні основи викладання навчальної дисципліни “Професійний спорт”	58
Носко М.О. Вплив занять фізичною культурою на розвиток дітей дошкільного віку	67
Андреева Е.В., Брайко Н.И. Оценка биологического возраста школьниц	76
Бондарев Д.В. Связь показателей двигательной функции со специальной работоспособностью студентов специализации «Футбол»	81
Евтушенко Л.М., Маслов В.Н., Паткевич А.В., Назаров Я.С. Анализ и пути повышения эффективности защитных действий в игре волейбол	86
Ма Цзиньган. Оптимизированная модель структуры и организации спортивно-оздоровительного туризма в Китае	92
Мятыга Е.Н. Влияние программы беговых нагрузок на организм детей, часто болеющих ОРЗ	100
ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ	108
ВИТЯГ з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”	108

Наукове видання

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного
виховання і спорту

Збірник наукових праць

Збірник видається за благодійні внески.

Банківські реквізити: рахунок №262085113 в Харківській обласній
дирекції АППБ «АВАЛЬ» МФО 350589, КОД 23321095.

Призначення платежу: перерахування коштів на о/р №П07000308

- Єрмакову С.С. на видання збірника.

Копію квитанції направляти за адресою: pedagogy@ic.kharkov.ua

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України.
Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

Свідоцтво про внесення до держ. реєстру суб'єкта видав. справи
ДК №860 від 20.03.2002р.

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ХДАДМ
Коректор: Єрмакова Т. Комп'ютерна верстка: Єрмакова Т.
Підп. до друку 31.01.2004. Формат 60x80 1/16. Папір: друк. Друк: ризограф.
Ум. друк. арк. 7.00. Тираж 100 прим.

ХДАДМ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
Україна, 61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.
Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду
61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.